

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Palveluiden järjestämisestä päättäminen kuuluu kunnan itsehallintoon, joka on taattu perustuslaissa, ja johon esityksellä puututaan voimakkaasti. Esityksen tavoitteet sidosyksiköiden käytön rajoittamisen osalta vaikeuttaisi toteutuessaan ja jopa vaarantaisi kuntien lakisääteisten tehtävien hoitamisen. Sidosyksiköiden käytön rajoittamisella rikotaan yhteistyössä rakennetut ja toimivat palveluiden järjestämisen rakenteet sekä vaikeutetaan erityisesti pienten ja keskisuurten kuntien sekä hyvinvointialueiden toimintaa ja yhteistyön toteutumista yli kuntarajojen, johon on aiemmin kannustettu volyymihyötyjen, osaamisen, neuvotteluvoiman ja investointien keskittämisen hyötyjen saavuttamiseksi. Esityksen mukaisen muutoksen hallinnollinen taakka tulee olemaan valtava ja täysin epäjohdonmukainen. Esitystä perustellaan lisäksi markkinaehtoisuudella, mutta huomioitavaa on, että sidosyksiköt hankkivat palveluita markkinaehtoisesti yksityiseltä sektorilta jo tällä hetkellä toteuttaessaan palveluita hankintayksiköille.

Jätehuollon osalta esitetty muutos johtaisi jätehuollon järjestämisessä koko toimialalla merkittäviin rakenteellisiin muutoksiin ja pahimmillaan koko kunnallisen jätehuoltojärjestelmän kaatumiseen tai vähintäänkin taantumiseen. Kunnallisessa jätehuollossa ei ole havaittu omistusosuuksiin liittyviä määräysvaltahaasteita, joihin esityksellä pyritään puuttumaan, joten jätehuoltoa ei ole perusteltua sisällyttää koko esitykseen. Jätehuollon järjestämistä säädellään monin tavoin ja hyvin yksityiskohtaisesti EU-tasolta eikä yksittäisellä kunnalla ole mahdollisuuksia järjestää jätehuoltoa vaaditulla tavalla. Jätehuolto toimialana on volyymitehokkuuteen perustuvaa ja usean kunnan yhteistyö on mahdollistanut kuntalaisille tehokkaat ja toimintavarmat yhdyskuntajätehuollon palvelut. Markkinoilla toimivat muut jätehuollon palveluntuottajat kuin hankintayksiköiden määräysvallassa olevat sidosyksiköt eivät niin ikään pysty vastaamaan kysyntään, jos sidosyksiköiden tuottama palvelu ajetaan alas. Huomioitavaa lisäksi on, että kunnalla on lakisääteinen vastuu tuottaa jätehuoltopalvelut myös silloin, kun markkinaehtoista palvelua ei ole saatavilla. Sama velvoite koskettaa myös muita tällä hetkellä sidosyksiköiltä hankituista palveluista.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

-

- Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?

-

- Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?

-

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskeva vaatimus ei ole tarkoituksenmukainen eikä toteuttamiskelpoinen. Esitettyä vähimmäisomistusprosenttia ei ole perusteltu millään tavalla eikä sen pohjaksi ole osoitettu tutkimukseen perustuvaa faktaa. Prosenttiosuus on perusteeton ja kohtelee eri kokoisia kuntia perusteetta eriarvoisesti. Kunnilla on erilaiset resurssit, tarpeet ja mahdollisuudet palveluiden tuottamiseen. Sidosyksiköiden kautta tuotetut tai hankitut palvelut saattavat olla etenkin pienemmille kunnille ainoa taloudellinen ja kestävä tapa järjestää palvelut. Pienissä kunnissa osaaminen ja resurssit ovat rajalliset ja riski hintojen nousulle ja palvelutason laskulle on todellinen, koska sidosyksiköiden kautta saadut volyymiedut katoaisivat.

Lisäksi esitetty vähimmäisomistusprosentti johtaa yhtiöissä täysin epätarkoituksenmukaisiin omistusosuuksien tarkasteluihin, mahdollisesti jopa yhtiöiden purkautumisiin eikä syntyvillä kustannuksilla saavuteta mitään käytännön hyötyä. Suurin osa olemassa olevista sidosyksiköistä on selvästi hankintayksiköiden määräysvallassa ja siten hankintalain mukaisia, eikä ole syytä rikkoa toimivia järjestelmiä vain sillä perusteella, että on tapahtunut joitakin väärinkäytöksiä.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

-

- Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?

Oulaisten kaupunki käyttää määräysvaltaa kolmessa sidosyksikössä, joissa kaikissa kaupungin omistusosuus on alle 8 %. Kolmessa sidosyksikössä on mukana 12-26 kuntaa, joista vain muutamalla kunnalla on yli 10 % omistusosuus sidosyksikössä.

Osa palveluista (ICT- ja ruoka- sekä siivouspalvelut) voisi olla mahdollista hankkia markkinoilta, mutta ottaen huomioon sijaintimme ja kaupunkimme koon, voi haasteeksi muodostua saada nykyistä vastaavaa palvelutasoa kilpailuttamalla. Hankinnat pitäisi pilkkoa pienempiin kilpailutuksiin ja toimittajien määrä lisääntyisi, joka aiheuttaisi kustannusten nousua sekä lisäksi merkittävästi hallinnollista työmäärää. Kilpailuttaminen vaatisi lisää resurssointia ja osaamista, joka aiheuttaisi edelleen kustannuksia. Riittävän osaamisen ja palveluiden kehittämisen turvaaminen tulee olemaan vaikeaa, kun osaaminen on keskitetty sidosyksiköihin eikä kaupungilla ole omaa resurssia tuottaa palveluita. Henkilöstön saatavuudessa on haasteita jo tällä hetkellä eikä kunta voi tarjota riittäviä kannusteita yksittäisille työntekijöille. Haasteeksi voi muodostua myös se, että alueella ei ole riittävästi markkinaehtoisia toimijoita, jotka voisivat tuottaa palveluita.

Jätehuollon osalta toiminta lamaantuisi ja vihreän siirtymän edellyttämä kehittäminen ja kierrätysasteen nostaminen jäisivät toteuttamatta. Yksittäisellä kunnalla ei ole realistisia mahdollisuuksia jätteen kuljettamiseen ja käsittelyyn, eikä myöskään mahdollisuuksia investoida toimiviin rakenteisiin. Sidosyksikön mahdollisesti purkautuessa infrastruktuurin jakaminen ja lunastaminen omistajien kesken on käytännössä mahdotonta eikä lainkaan yksinkertaista, varsinkaan huomioiden annettu siirtymäaika. Muutoksen myötä siirtyisimme hallitsemattomaan tilanteeseen lakisääteisten ympäristön- ja terveydensuojelun velvoitteiden osalta. Kustannusten nousu olisi vääjäämätöntä ja palveluiden saanti epävarmaa vuosien ajan uusien rakenteiden

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

-

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Muutoksesta ei seuraisi taloudellisia eikä muitakaan hyötyjä.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Siirtymäajat eivät ole riittäviä hallitun muutoksen ja kustannusten näkökulmasta.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

-

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Vähimmillään jätehuolto tulisi huoltovarmuuskriittisenä ja yhteiskunnallisena peruspalvelutoimintona jättää omistusosuusvaatimuksen ulkopuolelle lausunnossa esitettyjen seikkojen ja perusteiden vuoksi. Omistusosuusvaatimuksen tulisi olla hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti "yleisen edun huomioon ottava", ja tämä yleinen etu ei, lausunnossa esitettyjen seikkojen ja perusteiden vuoksi, voi jätehuollossa missään tilanteessa täytyä, mikäli esitys toteutuu.

Muiden sidosyksiköiden osalta poikkeuksia omistusosuusvaatimukseen tulisi säätää siten, että kaiken kokoisilla kunnilla ja hyvinvointialueilla olisi samanlaiset mahdollisuudet kustannustehokkaaseen palveluun. Sidosyksiköiden käytön rajoittamisella esityksessä kuvatulla tavalla edellä mainittu tavoite ei toteudu vaan eriarvoistuminen lisääntyy ja pienet ja keskisuuret kunnat ovat kärsijöinä.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

-

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

-
- **Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?**
-

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

Muut huomiot

-

Koskenlaine Suvi
Oulaisten kaupunki

Rosenqvist Anu
Oulaisten kaupunki - Kaupunginhallitus